

LENINRŐL

1922 ősze ... Moszkvában rövidesen meg kellett kezdődniük a Komintern IV. kongresszusa munkálatainak. Mint a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja küldöttként vettem részt a munkálatokban. Közölték velünk, hogy november 13-án Lenin elvtárs beszél. Mélységesen meghatódtak az összes jelenlevők. Lenin akkor már beteg volt, s visszatérése a nyilvánosság elé mindannyiunk szívét örömmel töltötte el. Türelmetlenek voltunk, s elfogott bennünket az Októberi Forradalom nagy vezetője iránt érzett — kíváncsisággal elegyedő — csodálat.

Azon a reggelen, amikor Lenin a Kongresszus termébe érkezett, mély csendben várt minden jelenlevő. A maximális lelki feszültség, a mély érzelmek percei voltak ezek. Lenin a terembe lépett. Szabadon robbant ki a tapsvihár, s mintha láthatatlan intésre történt volna, a helyükről felállt küldöttek ötvenhárom nyelven rázendítettek az Internacionáléra. A magasztos dallamtól kísérvé, valóságos mámor közepette, amelyben szeretet, csodálat és tisztelet keveredett, lépett Lenin az emelvényre, s elhelyezkedett a tribünön. Hosszú percek, a leírhatatlan lelkesedés percei nem engedték szóhoz jutni (...)

Lenin megkezdte beszédét. Feszültség volt a teremben: egyetlen mocnás, gesztus, suttogás sem zavarta az elhatalmasodott csendet. Lenin szavai és mondatai ütemesen hangzottak, nyomatékukat a jelenlevők időnként felhangzó tapsa húzta alá. Melegen, meggyőződéssel beszélt, azaz az őszinteséggel, amely már kezdettől megragadott. Pátosz nélkül, frázisok nélkül, szónoki fondorlatok nélkül, a logikai okfejtés zömök egyszerűségével. Lenin meggyőzött és hatott. Őt hallgatva jöttem rá, valójában milyen erős a szónoki hatása. Egy órás előadása a Nagy Októberi Szocialista Forradalom végső győzelmébe vetett megingathatatlan hit tanúsága volt.

Noha beszéde során előadása mindvégig közvetlenül tükrözte egész meggyőző erejét, személyisége teljes varázsát, olyannyira, hogy meg is feledkeztünk azokról a fizikai szenvedésekről, amelyeket betegsége idején el kellett viselnie, az erőkifejtés elfárasztotta. Arca kissé elváltozott, amikor visszatért az elnökség asztalához, s leült. A jelentés utolsó szavai a lelkesedés új hullámát kavarták fel. Mindenki tapsolt, véget nem érőn hangzott az „Éljen Lenin elvtárs!“, az Internacionálé hangjai ismét megreemtették a kongresszusi terem falait, II. Sándor egykori palotáját.

A szünetben Lenin elvegyült a küldöttek soraiban, s ekkor én is a közelébe kerülhettem.

Lenin középtermetű volt, talán inkább alacsony; arca tökéletesen ovális, pofacsontja kiugró, tekintete tiszta és átható. Rendkívül egyszerűen öltözött, külsejéből áradt a határozottság, az energia, de a nagy szívósság is. Hangja barátságos volt, s amikor a küldötteknek ahhoz a csoport-

jához ért, ahol én is álltam, baráti szavakkal szólt azokhoz, akiket már személyesen megismerhetett (...) Mozdulatai gyorsak voltak, akadozva beszélt, de szemében nemegyszer felcsillant a humor, ami oly emberivé tette, s oly közelivé mindannyiunkhoz. Akkor értettem meg az őt körülölelő őszinte és mély szeretetet. Felfogtam, mitől sugároz rokonszenvet egész személyisége, s megértettem a Szovjetunió minden sarkából s a határokon túlról is felé áramló megnyilvánulásait a szeretetnek.

Lenin egyszerűsége, őszintesége és jósága, az a megértés, amelyet az egyszerű munkás és a tudós, a legeldugottabb faluból jött paraszt, vagy a frontról visszatért vöröskatona iránt megkülönböztetés nélküli tanúsított, ez alkotta a tartós köteléket Lenin és a tömegek között, ez tükröződött a tömegek ragaszkodásában. Megilletődötten követtem őt, meg sem tudtam szólalni, beittam minden gesztusát, egyetlen mozdulatát sem akartam veszni magányra.

Néhány perc múlva kivált a küldöttek csoportjából és elhagyta az üléstermet; orvosai előírták, hogy minden, munkája igényelte erőfeszítés után minél zavartalanabb pihenőt tartson.

Távozott körünkből, maga után hagyva személyisége benyomását, melynek teljes erejét megrendülten átéreztük.

Utolsó előtti beszéde volt ez. Rövidesen ismét elhatalmasodott rajta a betegség. A kongresszus vége felé nyugtalanító híreket hallottunk.

December közepe táján a munkálatok befejezése után még Moszkvában voltam, amikor közölték, hogy a betegség súlyosbodott. Nagy és mély szomorúság költözött szívünkbe. Lenin látogatása a küldöttek körében forró óhajunkat már-már reménységgé változtatta: hátha a nagy Lenin lebírt a kórt is, miként életében minden ellenségét legyőzte. Reménységeink azonban alaptalanoknak bizonyultak. Amikor Moszkvából távoztam, már tisztában voltam betegségére súlyosságával.

Egy évvel később, 1924. január 21-én estefelé Lenin meghalt. A Bolsevik Párt Központi Bizottsága a következőképpen tudatta a döbbenetes hírt:

„A proletariátus magasztos felszabadulási mozgalmának története Marx halála óta még nem emelt ki oly gigászi személyiséget, mint amelyen elhunyt vezetőnk, tanítónk és barátunk volt. Mindaz, ami a proletariátusban valóban fenséges és hősiess — a meg nem alkuvó gondolkodás, a megingathatatlan, elszánt, mindent lebíró vasakarát, a rabság és elnyomás szent és halálos gyűlölete, a hegyeket helyükből elmozdító, forradalmi szenvedély, a néptömegek alkotó erejébe vetett határtalan hit, a szervezés hatalmas géniusza —: mindez nagyszerűen megtestesült Leninben, kinek neve az új világ jelképévé vált Nyugattól Keletig, s Észak-tól Délig.“

Nagy csapásként ért Lenin halálának híre. Nemcsak bánatot éreztünk: szomorúságunk határtalan volt, nagyon fájt a szeretett és becsült lény elvesztése. Őszinte fájdalmat éreztünk azokban a percekben az emberek milliói a világ minden részén, hiszen mindenki átérezte, hogy egy nagy ember, a szenvedők igaz barátja, egy igazi vezető halt meg, akinek egész élete egybeforrt mindazzal, ami az emberiségben a legjobb, a legnemesebb, ami egy születőben levő, napfényes jövő felé igazodó világba vetett reménységhez kapcsolódott ...

Évszázadunk küszöbén a Nagy Orosz Forradalom és ragyogó képviselője és vezetője, Lenin jelzi azon ellentmondások, konfliktusok és összecsapások felszámolásának útját, amelyek az emberiségre annyi szenvedést, fájdalmat zúdítottak, s annyi vérontáshoz vezettek, oly sok családi tűzhelyet feldúltak a rombadöntött városokban.

Az Októberi Orosz Forradalom nyitja meg a XX. századot, a világ szerkezeti átalakulásainak, a szocializmus megvalósításáért folyó harcnak a korszakát. Utat nyit a kommunista társadalom felé.

Ez a jellemzője a századnak, melyben élnünk adatott. Ezt hangoztatva azonban nem egy társadalmi és gazdasági élet-reform mesterséges áthelyezésére gondolunk a Szovjetunióból más európai országokba. Csak a rövidlátók, a rosszindulatúak és a konzervatív szellemiségűek, akik mítsem értenek abból a folyamatból, amelyet manapság az egész emberiség átélt, csak azok képzelhetik, hogy az a mély válság, amelyen a múlt elavult intézményeiből való felszabadulásra és új életformák tartalommal telítésére irányuló kísérletük során a népek átmennek, propaganda eredménye volna, vagy pedig erőszakkal, brutálisan kicsikart áttételeké.

Amikor az Orosz Forradalom fontosságát hangoztatjuk a világ más részeinek fejlődésében, s azt, hogy évszázadunk a szocializmusért folyó harc évszázada, egészen más szempontokhoz igazodunk.

Az igazsággal szembe kell nézni! Kinek használ a valóság nyilvánvaló tagadása? Világosan és kategórikusan el kell ismerni, hogy a társadalmi és gazdasági élet régi formái zsákutcába juttatták az emberiséget, s a néptömegeknek annyi szenvedést hozó két világháború okává váltak!

De mit bizonyítanak ezek a borzalmas fegyveres harcok? Lehetetlenségét a mély gazdasági, társadalmi és nemzeti ellentmondások csendes evolúció útján történő megoldásának a régi intézmények keretében, miként kizárják a kompromisszumot meg a csalóka jelszavakat is.

Az emberiség nem az utánczás szellemétől vezérelve lépett a szocializmus útjára, nem azért, mert a propaganda áldozatául esett, hanem mert az egész mai társadalomban olyan erős ellentmondások, annyira kibékíthetetlen érdekellentétek keletkeztek, amelyek mind mély és strukturális változásokat tesznek szükségessé, ha nem akarjuk, hogy civilizációnk és kultúránk új és rettenetes világégésbe zuhanjon. A néptömegek nem vállalhatnak öngyilkos tetteket.

Vita lesz azokról a szakaszokról, amelyeken az emberiség áthalad az Orosz Forradalom nyitotta úton, az ütemekről, amelyek szerint a változások egyik-másik országban lezajlanak, e változások meghatározta konkrét, azonnali tartalmakról. Lehetséges, hogy a változások közül egyesek nem lesznek azonnali jellegűek, s egyik-másik ország még elég hosszú ideig átmeneti formákat élhet meg. De az eddigi történelmi fejlődés tárgyilagos és meg nem hamisított tanulmányozásán alapuló bizonyoságnak tűnik, hogy az emberiség a világ új megszervezése, új életfelfogás felé kiván haladni.

Százhatvan esztendővel ezelőtt Franciaország a Forradalom lázában égett. Földjén új világ épült. Franciaország határai között porba omlott a régi rendszer, a privilégiumok, az abszolút monarchia, a katolicizmus mindenhatóságának rendszere. Mindaz, ami örökkévalónak tűnt, a Bastille erős és jól őrzött falaival együtt összeomlott a néptömegek csapásai alatt; a le tiers état-val az élen jogot követeltek az életre, új életre. Győzött

a Nagy Francia Forradalom. A hűbéri szellemet és intézményeket képviselő reakciós erők Európa más részeiből megkíséreltek szövetségbe tömörülni, és a múlt hatalmait mozgósítva lebírni a Forradalmat, feltartóztatni győzelmes menetét egész Európán át. Hiábavaló volt minden kísérlet! (...) A Nagy Forradalom Nyugatról Keletre sugározta befolyását. Összeomlottak a régi intézmények, megínogtak a régi rendek, új, a mozgalmas 1848-as esztendőben tetőző forradalmi mozgalmak robbantak ki.

Azonban mindez már a múlté ...

Ez alkalommal Keletről Nyugatra új történelmi ciklus indul. A régi Oroszország határai között bekövetkezett nagy átalakulások hatására, ideológiai és politikai befolyásuk sugárzása révén, annak következtében, hogy ragyogó és követésre méltó példájával felvillanyozta a néptömegeket, huszonöt esztendővel ezelőtt összeomlott a Habsburgok és Poroszország több évszázados trónja, s lerázták bilincseiket a népek nemcsak Európában, hanem Azsia távoli sarkaiban is, s minden gyarmaton. Mi se feledjük, hogy az 1918 utáni reformok (az agrárreform és a választási reform), s közéletünk demokratizálásának halvány kezdetei (amit egyébként a reakció és a fasiszmus hamarosan elfojtott) nagyjából éppenséggel az Októberi Forradalom győzelmének tulajdoníthatók. A romániai néptömegek évszázadokon át vívott harca vezető rétegeink makacs ellenállásába ütközött; csakhogy az Orosz Forradalom már nagyon beszédes példa volt, s ereje birtokos osztályainkat legalábbis részleges engedményekre készítette.

Európában ezután bekövetkezett a fasiszta reakció, amely a gyilkos kezébe fegyvert adott, hogy rátámadjon a szovjethatalomra, s szétzúzza. A legjobban felkészült hadsereget, a Harmadik Birodalom hadseregét elindították és támogatták, hogy számolja fel, fojtsa el az Októberi Forradalom nagy vívmányait. Am csődöt mondott ez esetben is minden kísérlet (...)

Az emberiség minden bizonnyal még sok nehéz megpróbáltatáson megy át. Az egyensúly biztosítása más szellemben, más életsíkon, új tartalommal, amely lehetővé teszi a szocializmushoz, a kommunizmushoz vezető alkotó munka megkezdését, még sok gyötrődést, harcot, s nem kevesebb áldozatot követel. Az ember ember által való kizsákmányolásának felszámolása, az ember kiszabadítása az előítéletek és népbutítás pókhálójából, a magas életszínvonalú, osztály nélküli társadalom megteremtése, amely lehetővé teszi, hogy mindenki szükségleteinek megfelelően részesüljön a javakból, íme, ez a hosszú és nehéz út áll előttünk. De ez a jövő világának az útja.

E világ születésének pillanatától Lenin történelmi alakja áraszt világgosságot. A ma még szenvedő emberiség holnapra más életfeltételeket ér meg, és soha nem feledkeznek meg arról, aki az új világ alapjait szolgáló újító, öntudatos és elszánt erőket összefogta.

Manapság már az egész haladó emberiségé Lenin, a szerény, barátságos és derűs, de törhetetlen energiájú vidám ember, akit huszonöt esztendővel ezelőtt megismertem. Országhatárokon át, nemzetek és népek sajátos jellegén túl jelképe ő az emberiség harcának ...*

* A fenti szöveg a Románia literarű 69. számában (1970. január 29.) közölt válogatás fordítása. Az eredeti Pátrășcanu-szöveg a Revista Fundațiilor XIV. 10—11. számában jelent meg (1947. október—november).